

LINA ASKLÖV ▪ CECILIA ANNERTZ LUNDGREN

Att leda
språkcirklar
med
asylsökande

LEDARMATERIAL

Innehåll

Inledning	4
Introduktion och presentation	5
Kulturella olikheter inom utbildningsväsendet	5
Folkbildningens betydelse för samhället	7
Förutsättningar för inläring	10
Studieplan Vardagssvenska med checklista samt cirkellista	12
Att leda cirklar i svenska som andraspråk	13
Praktiska övningar	14
Tips på litteratur och websidor	15
Utvärdering för ledarkurs	16
Bilagor/arbetsmaterial	17
Bilaga 1 • Samtal i grupp	18
Bilaga 2 • World Values Survey	19
Bilaga 3 • Europarådets referensram för språk	20
Bilaga 4 • Sfi-test gamla nationella prov	22
Bilaga 5 • Sveriges fyra årstider	23
Bilaga 6 • Exempel på svårigheter för en ovan läsare	24
Bilaga 7 • Studieplan Vardagssvenska	26
Bilaga 8 • Vardagssvenska, checklista för framstegsbedömning	27
Bilaga 9 • Anmälningslista för cirkel i Vardagssvenska/Svenska från dag 1	28
Bilaga 10 • Uttal	30
Bilaga 11 • Grammatik	35
Bilaga 12 • Praktiska övningar	41

Inledning

När regeringen hösten 2015 gav studieförbunden i uppdrag att jobba med asylsökande, föddes idén om att göra ett ledarmaterial mer anpassat för grupper där språk och ursprung är olika. Den kursen heter *Lära för att leda – mångkulturella grupper* och har som syfte att synliggöra egna kulturella yttringar och få kunskap om andras. Under hösten 2016 fick studieförbunden av regeringen ett kompletterande uppdrag kallat *Vardagssvenska* där det skulle ligga ett större fokus på själva språkinläringen. I och med detta uppdrag blev det naturligt att ta fram ett kompletterande ledarmaterial för ledare i *Vardagssvenska* och andra språkcirklar inom *Svenska från dag ett*.

Syftet med den här kursen är att synliggöra det svenska språket ur ett andraspråksperspektiv för deltagare med mycket olika studiebakgrund. I kursen behandlas studiebakgrundens betydelse, liksom den kulturella och religiösa aspekten på en lärsituation. Då asylsökande som senare får permanent uppehållstillstånd kommer ha rätt till sfi, svenska för invandrare, ges i kursen en information om hur sfi är upplagt i syfte att förbereda deltagarna på detta. Till sist finns en del med material och övningar för hur man kan göra i sin studiecirkel, vilket passar både i *Svenska från dag ett* och *Vardagssvenska*.

Som ledare för kursen är du fri att plocka de delar som du anser är aktuella. Har du frågor om materialet är du varmt välkommen att kontakta oss!

Lina Asklöv

lina.asklov@bilda.nu

Cecilia Annertz Lundgren

cecilia.annertz@bilda.nu

Förberedelser

- Mapper på borden med dagordning, deltagarlista med e-postadresser, "Folkbildning med asylsökande", utvärderingsblankett
- Skrivblock och pennor
- A3-ark, Post-it-lappar, färgpennor etc.
- Kopiera upp till alla: studieplan, checklista, Bildas anmälningslista för cirkel, praktiska övningar

Introduktion och presentation

Som ledare presenterar du dig själv och eventuellt annan ledare för dagen. Berätta bakgrunden till varför kursen ges och vad det är tänkt att deltagarna ska få ut av den. Utgå från dokumentet *Folkbildning med asylsökande*.

Gå igenom innehållet i mappen och låt sedan deltagarna presentera sig för varandra på det sätt du finner lämpligt.

Kulturella olikheter inom utbildningsväsendet

Skolan speglar det samhälle den finns i. Och samhällen ser olika ut, vilar på olika grundvalar och är starkt präglad av den rådande kulturen. Vi ska nu titta lite på vår egen skolgång och gå tillbaka i tiden. Deltagarna ska få dela med sig av sina upplevelser av skolan utifrån ett helikopterperspektiv utan att gå in i för många detaljer. Deltagarna ska inte redovisa sina svar i helgrupp efteråt men får gärna lyfta något specifikt som dykt upp i samtalet.

Berätta för varandra i gruppen om hur det var att gå i skolan när du var liten. Lyft fram skoltiden utifrån olika aspekter (se bilaga 1).

Kolla av om någon vill lyfta något särskilt i helgrupp. Finns det likheter/skillnader i det ni berättade? Vad bestod de i, i så fall?

Den svenska skolan sägs vara en av de mest reviderade i världen. Betygssystem och kursplaner, nationella prov och nationella gymnasieprogram ändras kontinuerligt.

Generellt kan sägas att skolan har gått från att vara statligt styrd med auktoritära lärare som fordrat disciplin och lydnad, till att idag vara kommunal eller privat med lärare som har till uppgift att guida eleven i sitt eget kunskapsökande mot tydliga mål.

Vilken värdegrund vilar den svenska skolan på idag?

Skriv ned tre ord/begrepp per person.

Samtala i gruppen om orden ni skrivit och kom överens om tre gemensamma ord.

Om gruppen består enbart av personer som aldrig gått i den svenska skolan kan man be dem gissa, vilka värderingar tror de att skolan har?

Skriv "Värdegrund" på tavlan och låt en från varje grupp skriva dit gruppens tre ord.

Samtala om orden. Nedan finns exempel på sådant som kan/bör komma upp.

- Allas lika värde (*Likabehandlingsplan måste finnas på alla skolor*)
- "Alla ska med", (*inkludering*)
- Alla kan och vill (*inre drivkraft*)
- Källkritik
- Vägen till kunskap lika viktig som kunskapen självt
- Medbestämmande, inflytande

Många av dem som kommer till vårt land idag som asylsökande, kommer från länder i Mellanöstern eller norra Afrika. Hur fungerar skolan där? Vilka grundvärderingar vilar den på? Vilka associationer väcker begreppet skola? Många har aldrig gått i skolan men har ändå en klar bild av hur skolan fungerar. Generellt kan sägas att läraren i dessa områden har en mycket starkt ställning och sällan ifrågasätts. Om landet är en diktatur har diktatorn eller den styrande regimen en mycket stark närvaro i skolan. Kanske finns ett angivarsystem för att säkerställa lärarens lojalitet till regimen. Kanske finns tydliga straff för den som ifrå-

gasätter eller kritiskt granskar det som står i läroböcker. Kanske är utbudet av information begränsat till det regimen anser att medborgarna får veta.

Är det någon i gruppen som själv vill berätta om sin skola?

Redan i den svenska förskolan uppmuntras barnen till att bli egna självständiga individer med egna åsikter. Detta står så klart i bjärt kontrast till att ha auktoritära ledare och lärare. Titta på kartan från World Value Survey, hur placerar sig Sverige?

Dela ut kulturkartan (Bilaga 2) och låt gruppen titta tillsammans och resonera kring de olika länderna och var de placerar sig. Om möjligt, visa även kartan på storbild.

Observera att alla länder i hela världen inte finns med!

Resonera också kring vilka krocker ni tror att personer upplever när de möter den svenska skolan/samhället.

Om någon har egen erfarenhet av dessa krocker får de gärna berätta om de vill!

Samtala i storgrupp om era resonemang.

Som dörröppnare in till det svenska samhället blir det av betydelse hur du leder din grupp och vilka förväntningar du har på dem och ert gemensamma arbete. Genom ditt sätt att se och respektera alla oavsett kunskapsnivå, utbildningsbakgrund, hudfärg, kön etc. visar du på de grundläggande värden som folkbildningen och Bilda står för, liksom sfi-skolan och arbetsplatser i Sverige. Det är viktigt att både få syn på sina egna värderingar och att känna till verksamhetens grundvärderingar. Det är också bra att få en inblick i hur olika samhällen fungerar, utifrån synen på människan, kunskap, bildning, religion etc. Då kan man också snabbare agera på ett bra sätt när det uppstår förvirring eller ibland irritation i mötet med det förhållningssätt som i huvudsak råder i Sverige. Kulturkartan ger en tydlig bild av hur pass mycket Sverige (och Skandinavien) generellt skiljer sig från övriga delar av världen när det kommer till värderingar. Ju mer traditionell och grupporienterad ett samhälle är, desto mer förlitar man sig på auktoriteter och hierarkiska strukturer. I Sverige, där individen och det sekulära förhållningssättet dominerar, har vi de senaste årtiondena lagt mer och mer ansvar på individen och därmed också ”plattat” våra organisationer.

Om du till exempel vet om att dina deltagare förväntar sig en auktoritär ledare kommer du behöva jobba med den biten. Utnyttja auktoriteten på rätt sätt genom att vara tydlig och tala om att du förväntar dig frågor och eget tänkande!

Hur kan du utnyttja olika former av ledarskap i din grupp? Ge exempel!

Folkbildningens betydelse för samhället

Inledning

Anledningen till att vi är här idag är att Bilda som studieförbund fått i uppdrag av regeringen att skapa en meningsfull sysselsättning med en introduktion till det svenska språket och det svenska samhället. I perioder då många söker asyl i Sverige blir handläggningstiderna för ärendena långa, ibland upp till 2 år. Det är först när man fått permanent uppehållstillstånd, PUT, som man kan bli folkbokförd i en kommun och i och med det även starta sfi, svenska för invandrare. Ofta är det lång väntetid även på sfi-plats.

Regeringens beslut att använda sig av folkbildningen i ett sådant här läge är inte något nytt. Vi ska ta en kort tillbakablick för att se hur staten hanterat språk- och samhällsundervisning tidigare. Vi kommer då också få en bild av hur sfi kom till och hur det ser ut idag. Dina deltagare är betjänta av att du som cirkelledare har kunskap om det som gäller för asylsökande och vad som väntar när de får PUT.

Historik

Invandrare och flyktingar har kommit till Sverige i alla tider. Tidigare fick man som nykomling se till att lära sig språket på egen hand den hårda vägen då det inte fanns någon organiserad utbildning. Folkgrupper som tyskar, finnar, romer, judar har under århundradenas lopp bosatt sig i Sverige. Många lärde sig svenska, en del kanske aldrig riktigt bra, men det gick. Flyktingvågen från Ungern 1956 och från Tjeckoslovakien 1968 skapade så småningom ett behov av att organisera någon form av undervisning i ”svenska för utlänningar” som man sa. Det kom ett riksdagsbeslut på att alla som hade ett arbete hade rätt att få 240 timmars svenskundervisning på betald arbetstid. Men hur skulle man ordna det? Hur skulle man hitta lärare? Någon utbildning för lärare i svenska för utlänningar fanns inte. Man vände sig då till studieförbunden som hade vana att ordna cirklar, cirkelledare, lokaler mm. Öronmärkt statsbidrag utgick och det blev så småningom en ganska lukrativ verksamhet för studieförbunden.

Två studieförbund stack ut som särskilt framåt: Kursverksamheten, idag Folkuniversitetet, och ABF. De började ordna kurser för verksamma lärare och utarbetade läromedel som blev mycket använda över hela landet. Skolöverstyrelsen blev inblandad i kurserna och så småningom utarbetades en kurs i grammatik på 20 gamla poäng, och efter hand blev det mer och mer. Ytterligare senare kom kursplaner för sfi som då var uppdelat i *Grund-sfi* och *Påbyggnads-sfi*. Det fanns en regel att man måste ha klarat grund-sfi för att få anmäla sig på Arbetsförmedlingen. Grund-sfi motsvarar idag ungefär kurs C på sfi. (Vi återkommer till det.)

1986 beslutades, i den så kallade sfi-reformen, att kommunerna skulle ha huvudmannaskapet. Varje kommun skulle ha endast en anordnare men man hade möjlighet att lägga ut det på något studieförbund, folkhögskola eller arbetsmarknadsutbildningen. Detta luckrades upp så småningom och en kommun hade möjlighet att använda sig av flera olika anordnare. Man fick helt enkelt organisera det som man ville.

Det var också under åttiotalet som utbildningen till lärare i svenska för invandrare växte fram.

Sfi fick mycket kritik för att undervisningsgrupperna var så heterogena, en åsikt som också lyfts fram i många debattartiklar, på bloggar etc. År 2000 kom en helt ny läroplan för sfi där man inrättade tre olika studievägar och fyra, på varandra följande kurser enligt detta mönster:

Studieväg	1	2	3
kurs	A		
kurs	B	B	
kurs		C	C
kurs			D

Studieväg 1 – börjar på kurs A och passar de med ingen eller mycket kort skolbakgrund.

Studieväg 2 – börjar på kurs B, från början i språket men i snabbare takt än A. Här går de som har gått motsvarande grundskola i sitt hemland.

Studieväg 3 – börjar på kurs C och går ännu snabbare fram. Här studerar de som har en universitetsutbildning sedan tidigare.

Inom kurs A finns både alfabetisering och svenska, och efter det ska man kunna skriva hjälpligt i någon vardagsnära situation, till exempel fylla i personliga uppgifter i något formulär. Muntligt ska man kunna göra sig förstådd med vanliga ord och fraser, kanske med hjälp av lite gester, man ska också kunna interagera muntligt så att man kan ta kontakt. Efter kurs A finns inget nationellt sfi-prov utan varje enskild skola utformar sin bedömning.

Efter kurs B är det fortfarande ett enkelt språk i vanliga situationer i ett konkret vardagsliv som efterfrågas. Man håller sig fortfarande i en personlig sfär medan man i kurs C har vidgat innehållet i kursen till vardagsliv, samhällsliv och arbetsliv. Det kan handla om att återberätta händelser, göra olika beskrivningar, sammanfatta en enkel nyhet.

I kurs D är det fortfarande vardagsliv, samhällsliv och arbetsliv som man ska kunna kommunicera inom men nu ska man kunna behärska både informella och formella sammanhang och skilja på det. Man ska kunna beskriva, redogöra och argumentera. Det är inte lätt för en person som gått studieväg 1 att komma så långt som till kurs D.

Nationella prov finns efter kurserna B, C och D och proven är desamma oavsett vilken studieväg du gått. När man sätter betyg på det som en elev producerar, d.v.s. skriftligt och muntligt, så kikar man till en viss del på formlära, hur pass korrekt är språket och på vilket sätt kan det ha påverkan på förståelsen. Man ser på flyt i talet och den text man producerat, om det är sammanhängande och hur pass varierat det är.

Inom sfi mäter man inte kunskaper i samhällsorientering, men texterna är samhällsorienterade. De här kurserna i sfi är egentligen inte jämförbara med någon språklig nivå inom grundskolan eller gymnasieskolan. De är anpassade för vuxna människor som ska lära sig ett nytt språk och då står man på en annan grund och har ett annat perspektiv. Vuxenstudierande har kanske intressen och erfarenheter, en massa kunskaper och kanske speciella mål och det är varje enskild lärare som måste anpassa sin undervisning så gott det går efter detta.

Europarådets referensram för språk

Referensnivåer	A1	A2	B1	B2
Kurs A	A1-/A1			
Kurs B	A1/A2			
Kurs C		A2/A2+		
Kurs D			B1/B1+	

Ett sfi-test består av 4 delar varav en del består av två delar.

Två handlar om produktion alltså tala och skriva och två handlar om reception, alltså lyssna och läsa. Det är delprovet tala som är delat i två – muntlig produktion och muntlig interaktion.

De här fyra delarna är inte så dumma att ha i åtanke när man planerar en lektion eller ett undervisningstillfälle, varje tillfälle kan gott innehålla något litet av alla de här fyra delarna.

Skriva är den stora stötestenen på sfi-test numera. Skolverket.se har bra information om sfi och hur de nationella proven är upplagda. Sidan är öppen för alla och de som har kommit långt i språket kan själv träna på gamla proven för att förbereda sig. Adresslänk (se bilaga 4):

<http://www.skolverket.se/bedomning/nationella-prov/alla-nationella-prov-i-skolan/utbildning-i-svenska-for-invandrare/exempeluppgifter>

Dela ut häftet med gamla sfi-prov, alla delar. Låt grupperna bläddra igenom dem och reflektera över det de ser. Hur kan du som cirkelledare plocka in de olika delarna under en träff?

Alternativt låt deltagarna fundera över de fyra delarna utan att titta på delproven och diskutera hur de kan lyfta in delarna under en cirkelträff.

Olika kommuner organiserar sfi på olika sätt. En anordnare eller flera. Det finns privata anordnare, folkhögskolor har rätt att anordna sfi och sätta betyg. I större städer kan det finnas sfi med en särskild yrkesinriktning. Vissa universitet har någon form av sfi som leder vidare in på en komplettering av den utbildning man har från sitt hemland.

Det kan finnas särskilda yrkesutbildningar med språkstöd av någon form.

På många ställen har man startat så kallade snabbspår för att fort få ut exempelvis läkare och annan vårdpersonal. Även lärarutbildningar är på gång.

Det finns ett koncept som heter *Korta vägen* för akademiker. Ingenjörer och tandläkare är också eftertraktade på arbetsmarknaden. Och lastbilschaufförer.

Du som ledare för cirkeln kan nu ha i bakhuvudet vad som väntar dina deltagare och vilka eventuella svårigheter som kan dyka upp. Kanske får du många frågor från deltagarna om vad de ska göra sen och kanske vill de ha massor av hjälp. Om du inte har järnkoll själv på vad som finns på din ort eller i närheten – fundera i alla fall över vart du kan hänvisa.

Kommunala studievägledare är bra och inte minst internet. På www.skolverket.se finns broschyrer på olika språk om vuxenutbildningen i Sverige.

Vårt mål inom folkbildningen som återigen har anförtratts detta viktiga uppdrag är att hjälpa människor med språket så att de kan ta sig fram, göra sig förstådda och känna sig hemma. Den samhälleliga nyttan gör vi om vi kan korta vägen till studier, komplettering av studier, en anställning och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Förutsättningar för inläring

Läs högt ur Margareta Mörling ”Att undervisa analfabeter”, s 8–9: ”De egna erfarenheterna”:

Varje människa har en fullkomligt unik referensram. Utifrån den bedömer och tolkar vi vår omgivning. Våra olika referensramar har formats av det som vi tidigare mött i livet: allt som vi har sett, hört, läst och upplevt. Stämmer detta för samtliga? Nej, naturligtvis inte för analfabeterna. De har aldrig läst något. Därför baseras deras verklighetsuppfattning enbart på de egna erfarenheterna. Detta leder till att de ofta tolkar tillvaron utifrån ett konkret perspektiv. Det finns många exempel på detta från vår klassrumssituation. Här följer några exempel:

Vi arbetade tematiskt och hade nu börjat med boendet, vilket vi inledde med ett besök hemma hos mig. På vägen dit fotograferade vi olika sorters hus. Senare bearbetade vi allt med hjälp av foton. Just den här dagen var det dags att träna på: ”Vilken våning bor du på?”. Vi började med: ”Hur många våningar finns det i ditt hus?” Allteftersom eleverna berättade ritade jag vars och ens hus på tavlan, markerade den våning de bodde på och skrev dit deras namn. Som lite kuriositet pratade vi också om hur många våningar ett höghus kan ha. När allt var muntligt befäst skrev vi en dagbokstext och klistrade dit en bild som stöd för minnet, ett fotografi på världens högsta hus i Taiwan. /.../

När min kollega skulle repetera innehållet dagen därpå pekade hon på fotot och frågade:

– Nur, vill du bo här uppe på etthundraförsta våningen?

Samtidigt vinglade hon, satte handen ovanför ögonbrynen och tittade neråt för att underförstått kommunicera att man kanske skulle få svindel om man bodde så högt upp.

– Nej, det kan jag inte. Det där huset är i Taiwan. Jag bor i Sverige, svarade han.

Erfarenheten sa honom att ”jag kan inte bo där om jag bor här nu”.

Att inte vara litterat, eller att bara ha fått möjlighet att studera själva läs- (avkodningen) och skrivinläringen skapar sämre förutsättningar för att tolka omvärlden och det abstrakta tänkandet blir svårt. Att vara litterat, eller bildad, handlar om så mycket mer än att kunna läsa av eller skriva av texter. Ellen Key sätter fingret på det när hon säger ”Bildning är det som blir kvar när man glömt allt man har lärt sig”. Bo Sundblad, numera pensionerad universitetslektor i pedagogik på lärarutbildningen vid Stockholms universitet, resonerar kring citatet om bildning i Biblioteksbladet från 1995:

Men då tar jag fasta på ”det som blir kvar”. Vad är det som blir kvar när man glömt reglerna, årtalen, städerna, formlerna ja allt det som vi förknippar med den naiva uppfattningen om ”lära sig”? Jo det som är kvar och som man inte glömmet är sambanden, principerna, förmågan att abstrahera, att sortera, möjligheten att snabbt rekonstrueras samt att tränga bakom texten yta.

*Litterat Skolans ansvar förutsätter goda texter. Biblioteksbladet 7/95 © Bo Sundblad
www.bibo.se*

I Sverige börjar barnen redan i förskolan att sortera, se mönster och samband, tolka texter etc. vilket lägger en grund för de fortsatta studierna men också för möjligheten att tolka och förstå sin omvärld. Ett sätt att hjälpa de som inte tränat detta är att alltid börja med ett konkret föremål, därefter ett fotografi, sedan en avritad bild av föremålet för att till sist enbart bli ett ord. Att själv ha fått se, lukta, känna, smaka gör att alla sinnen blir aktiverade och det blir lättare att koppla ihop och komma ihåg det nya ordet. Vilket sammanhang finns ordet i? Spela upp, skapa miljöer eller gå ut i den miljö ordet finns i och skapa sedan hela meningar.

Ni ska arbeta med de fyra årstiderna (se bilaga 5). Tänk er att det är höst just nu och

många av era cirkeldeltagare aldrig har upplevt vinter med snö och kyla. Ni har en text om årstiderna att använda om ni vill. Hur skulle ni gå till väga? Tänk konkret! Skriv ned steg för steg där ni utgår från att gruppmedlemmarna är illiterata.

Typiska uppgifter i en lärobok är att låtsas vara personen i texten och sedan skriva ett meddelande eller ett brev till personens vän. För många blir det förvirrande utifrån det faktum att de själva inte vet något om personen i texten, de känner henne inte och de ÄR framför allt inte hon! Meddelandena blir då istället deras egna, oavsett instruktionen. Ord som *fantasi* och *hitta på* kan vara bra att gå igenom till en början. Rollspel där man agerar brukar också bli lite lättare.

För de som har gått i skolan 5–6 år är det betydligt lättare att ta till sig studietekniska färdigheter. Det är lättare att se mönster och dra slutsatser och referensramarna är mycket vidare än för de som aldrig gått i skolan. Viktigt att notera är att det generellt är vanligare med recitation av fakta i övriga delar av världen jämfört med Sverige. I Sverige värdesätts istället att du kan omformulera fakta med egna ord, argumentera och kritiskt granska källan till fakta, något som kan upplevas mycket ovanligt.

Att ha studerat på universitet leder inte automatiskt till att du kan tillägna dig ett språk snabbt. Men du har en vana att studera och har tränats i studieteknik varför det oftast går lättare att ta till sig sådant som grammatiska regler och strukturer. Om man studerat ett annat språk tidigare, har man redan kunskapen om grammatiska termers betydelse vilket gör förståelsen större. Därmed inte sagt att uttalet blir bättre, där gäller andra förutsättningar!

Se bilaga 6, Exempel på svårigheter för en ovan läsare.

Studieplan Vardagssvenska med checklista samt cirkellista

Koppla tillbaka till tidigare avsnitt om folkbildningen betydelse för invandras svenskundervisning samt sfi:s framväxt med tydliga kursplaner.

Kort bakgrund

Sedan hösten 2015 har regeringen tagit hjälp av folkbildningen för att snabbt mobilisera samhällskrafter i syfte att skapa meningsfull sysselsättning och samhälls-/språkkunskaper hos asylsökande. De tio studieförbunden fick ett specifikt uppdrag kallat ”Svenska från dag ett” och blev tilldelade pengar för detta. Verksamheten redovisas via studiecirkellistor där antal personer och timmar redovisas. Under hösten pågick samtal om att utöka verksamheten med en tydligare språkkurs och ett arbete med att forma riktlinjer påbörjades. En representant från varje studieförbund har varit med och tagit fram den studieplan som sedan skulle komma att vara utgångspunkten för det nya uppdraget. Under hösten 2016 tillsatte regeringen mer pengar i detta uppdrag kallat ”Vardagssvenska”.

Studieplanens syfte

Studieplanen visar vad kursen ska innehålla och det är din uppgift som cirkelledare att hålla den aktuell i din planering. Studieplanen är densamma i alla studieförbund. Bilda har, för att underlätta för cirkelledaren, tagit fram en checklista kopplat till studieplanen. Den är tänkt som en hjälp för att se progressionen hos varje deltagare. Checklistan kan med fördel delas ut till deltagarna om de redan kan lite svenska för att öka tydligheten i kursens mål.

Dela ut Studieplanen och checklistan till alla och låt dem först var och en läsa igenom den. Diskutera sedan i den lilla gruppen varje rubrik i Studieplanen och hur ni tolkar dem. Skriv ned frågor som dyker upp. Frågorna lyfts sedan i storgrupp.

Se bilaga 7 och 8.

Cirkellista

Syftet med cirkellistan är att kunna visa för regeringen vad pengarna går till. Utan listor, inga pengar. Listorna är utformade så att man ska kunna avläsa både antalet unika personer (därav LMA-nummer eller personnummer), genusperspektivet (kryssrutorna för män respektive kvinnor) samt hur många tillfällen och timmar gruppen träffats.

Dela ut cirkellistan till alla och låt dem först var och en läsa igenom den. Diskutera sedan i den lilla gruppen varje rubrik i cirkellistan och hur ni tolkar dem. Skriv ned frågor som dyker upp. Frågorna lyfts sedan i storgrupp.

Se bilaga 9.

Att leda cirklar i svenska som andraspråk

Uttal

Ett bra och lyssnarvänligt uttal har ett stort kommunikativt värde. Förmågan att förstå infödda svenskar ökar eftersom uttal och hörförståelse hänger tätt ihop. Med detta följer en bättre självkänsla, ökad acceptans i sociala relationer och därmed ökad anställningsbarhet. Ett bra uttal kan till och med förbättra ordförrådet och förenkla inläringen av vissa grammatiska strukturer. Satsa på ett bra och lyssnarvänligt uttal redan från början!

Öva uttal integrerat med den övriga träningen. Hela tiden!

Öva vokaler och konsonanter, men öva framför allt betoning och satsmelodi, det vi kallar prosodi. Redan det allra första ordet man lär sig: HEJ!, innehåller prosodi.

Ett långt ord, ett svåruttalbart ord, ett sammansatt ord blir lättare att säga och för en lyssnare att förstå om man har verktyg för att öva sig att uttala ”tillräckligt rätt.”

Vad är då uttal?

Uttal består av konsonanter, vokaler och prosodi. Många av svenskans konsonantljud kan ställa till problem, likaså våra många vokalljud som till råga på allt finns i dubbla uppsättningar och mer än det. Prosodi handlar om melodi, betoning och rytm, och det kan vara väsentligt att fundera över vad man ska fokusera på. Viktigt är dock att man tränar på att höra det som man inte är van att höra. Det kan vara ljud som är extra långa, skillnader på vokaler som först låter helt lika varandra, konsonanter som har ton eller inte ton. Ord och ljud som försvinner i en mening men som finns där ändå.

Låt grupperna diskutera nedanstående frågor. Här finns inget rätt eller fel! Låt varje grupp få nämna något från diskussionen i helgrupp. Se bilaga 10.

- Vad är ett dåligt uttal?
- Vad har vi för fördomar om olika brytningar; har viss brytning högre status än andra?
- Hur bedömer vi om en person pratar bra svenska eller inte?

Generellt kan sägas att det är mycket lättare att förstå någon som har brister i grammatik jämfört med någon som har brister i uttal!

Arbeta med bilagor till uttal.

Grammatik

Den primära basgrammatiken – vad är det?

Vad behöver man känna till och kanske behärska för att kunna gå vidare och utveckla sitt språk? Nedan följer det man ofta kallar just basgrammatik:

- substantiv i singular och plural och bestämdhet
- personliga pronomen i subjekts- och objektsform samt possessiva pronomen
- adjektivböjning i obestämd form
- ordföljd i huvudsatser
- presens och preteritum (kallades tidigare imperfekt) samt de viktigaste hjälpverben med åtföljande verb i infinitiv

Arbeta med bilagor till grammatik. (Se bilaga 11.)

Litteraturtips för egen förkovran och tips på uppgifter:

”Form i fokus A” Folkuniversitetet.

”Målgrammatiken. Svensk grammatik på svenska” Natur&Kultur.

Praktiska övningar

Oavsett om dina cirkeldeltagare är vana eller ovana läsare, är det viktigt att låta flera sinnen vara aktiva under inlärningsprocessen. Lukta, smaka, lyssna, visa, sjung, rita, modellera, spela upp etc. för att förstärka språket och få det att fastna. Som tidigare nämnts, är det alltid bra att utgå från det konkreta för att sedan bli abstrakt. Dessutom skapar man en tätare gemenskap i gruppen om man gör något tillsammans, vilket i sin tur leder till ökad trivsel och trygghet. När man känner sig trygg i en grupp har man också lättare för att låta lärprocessen ha sin gång.

Prova en eller flera av de praktiska övningarna. (Se bilaga 12.)

Tips på litteratur och websidor

Information om Sverige till nyanlända på flera språk
www.informationsverige.se

Pågående eller kommande satsningar för asylsökande
www.regeringen.se

Pågående eller kommande satsningar för nyanlända (dvs de som fått uppehållstillstånd)
www.arbetsformedlingen.se

Mottagande av asylsökande och asylprocessen
www.migrationsverket.se

Rådgivningsbyrå för asylsökande och flyktingar
www.sweref.org

Flyktinggruppernas riksråd
www.farr.se

Inspirationsföreläsningar om nyanlända och fungerande pedagogik
www.urskola.se "Nyanländas lärande". Sök också på fliken "Ämnesmeny" och välj "Svenska som andraspråk och sfi"

Rättigheter och hjälplinjer
www.barnkonventionen.se
www.raddabarnen.se

Rädda Barnens hjälptelefon har stöd på arabiska, dari och engelska
0200-778820 (gratis)

Unga och vuxna som är utsatta för hedersrelaterade brott
www.hedersfortryck.se

Stödtelefon för dig som arbetar ideellt och behöver råd och stöd i hedersrelaterade frågor
010-223 57 60

Utvärdering för ledarkurs

Stämde innehållet överens med dina behov som cirkelledare?

Vad har kursen gett dig?

Vad saknade du under kursen?

Var det någon del som fick för stort/för litet utrymme?

Övriga kommentarer

Tack för hjälpen!

Bilagor/arbetsmaterial

Hur var din skolgång? Berätta utifrån nedanstående aspekter!

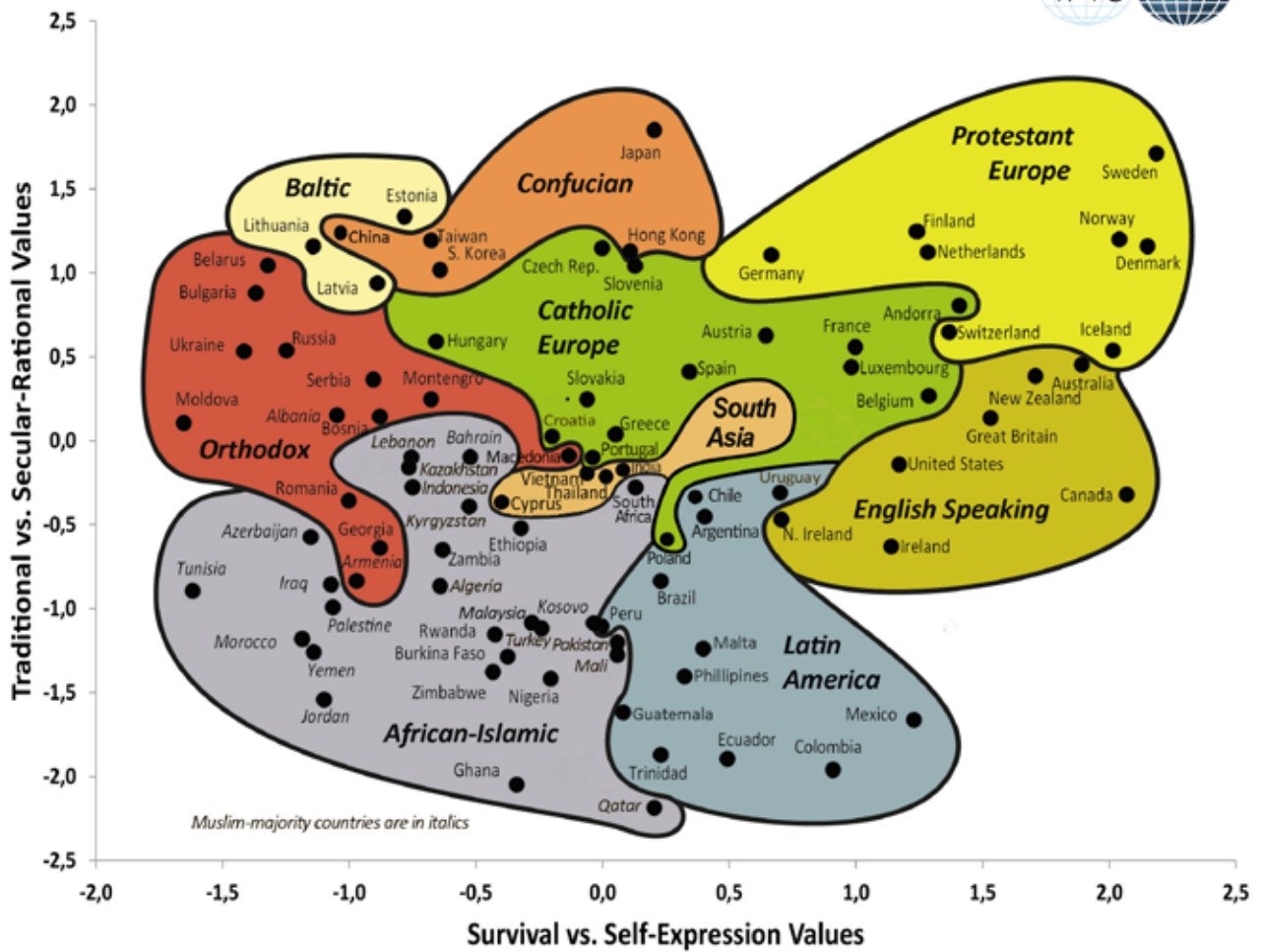
- Undervisningsmetoder ("korsstoppning"/katederundervisning, grupparbete, forskning, redovisning...)
- Läraren (auktoritär, kompis...)
- Straff (vem fick straff, varför och på vilket sätt?)
- Möjlighet att vara med och bestämma som elev/förälder
- Värderingar som präglade skolan (lydnad, självständighet, nyfikenhet...)

Vilka likheter och skillnader i er skolgång ser ni?

Kan ni se kopplingar till årtal/ land?

World Values Survey

WVS6, 2015

World Values Survey, Ronald Inglehart
"Cultural evolution" (2015).

Europarådets referensram för språk

Nivå A1

Jag kan förstå och använda mycket enkla ord och fraser som har att göra med de mest grundläggande och konkreta situationerna i vardagslivet. Jag kan presentera mig själv och andra och ställa frågor om t.ex. namn, var och hur någon bor, var någon jobbar och jag kan själv svara på liknande frågor. Jag kan kommunicera hjälpligt på ett mycket enkelt sätt om samtalspartnern talar långsamt och tydligt och är beredd att hjälpa mig.

Nivå A2

Jag kan förstå fraser och de vanligaste orden som har att göra med personliga förhållanden (t.ex. mycket grundläggande person och familjeinformation, shopping, närgeografi, arbetssituationen). Jag kan kommunicera i enkla och vanemässiga sammanhang och kräver ett enkelt och direkt utbyte av information om vardagliga ämnen och aktiviteter. Jag kan använda ett antal fraser för att på ett enkelt sätt beskriva min familj och andra människor, hur jag lever och bor, min utbildningsbakgrund och mitt nuvarande eller senaste jobb.

Nivå B1

Jag kan förstå huvuddragen i tydligt standardspråk som berör kända förhållanden som man regelbundet möter i arbetet, skolan och på fritiden. Jag kan hantera de flesta situationer som kan uppstå under resor i ett område där språket talas. Jag kan oförberedd ge mig in i samtal om ämnen som är kända och som är av personligt intresse eller berör det vardagliga livet (t.ex. familjen, arbetet, resor). Jag kan länka ihop fraser på ett enkelt sätt för att beskriva erfarenheter och skeenden, mina drömmar, förhoppningar och mål. Jag kan ge skäl och förklaringar till mina åsikter och ambitioner.

Nivå B2

Jag kan följa huvuddragen i komplexa texter om konkreta såväl som abstrakta ämnen. Inom mitt specialområde förstår jag även fackdiskussioner. Jag kan kommunicera med så pass hög grad av ledighet och spontanitet att ett samtal med en infödd samtalspartner förlöper i stort sett problemfritt. Jag kan uttala mig klart och detaljerat om ett stort antal varierande ämnen, jag kan förklara min ståndpunkt i en problemsituation och kan diskutera olika lösningars för- och nackdelar.

Nivå C1

Jag kan läsa en stor mängd krävande, även längre texter, och är medveten om både konkret och underförstått innehåll. Jag kan uttrycka mig nästan helt spontant och obehindrat; det händer mycket sällan att jag uppenbart letar efter ord. Jag kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala och yrkesmässiga ändamål. Jag kan uttala mig klart och välstrukturerat om komplexa sakförhållanden, jag kan ge utförliga beskrivningar eller rapporter och kan väva samman punkterna språkligt och innehållsmässigt.

Nivå C2

Jag kan utan problem förstå så gott som allt som jag hör eller läser. Jag kan återge sakförhållanden och argument ur olika skriftliga eller muntliga källor i en sammanhållen framställning. Jag kan uttrycka mig i så gott som alla situationer spontant och helt flytande; jag kan förstå och använda stilvariationer och andra finesser (t ex ironi). Mitt språk är korrekt och varierat och jag har utvecklat en personlig stil.

Sfi-test gamla nationella prov

Hämta gamla sfi-test här:

<http://www.skolverket.se/bedomning/nationella-prov/alla-nationella-prov-i-skolan/utbildning-i-svenska-for-invandrare/exempeluppgifter>

Sveriges fyra årstider

Sverige har fyra årstider: vår, sommar, höst och vinter.

Våren kommer i mars. Då blir det varmare och snön smälter. Gräs, blad och blommor växer.

Sommaren börjar i juni. Då är det grönt i naturen och vädret är varmt.

Hösten kommer i september. Det regnar och blåser mycket på hösten.

Vintern börjar i december. På vintern är det kallt. Det snöar och är halt.

Vår

Sommar

Höst

Vinter

Exempel på svårigheter för en ovan läsare

Svårigheter att bläddra åt rätt håll

Om man inte är en läsare vet man inte åt vilket håll man håller en bok eller åt vilket håll man läser. Har man läst tidigare men aldrig latinska bokstäver, vill man kanske börja från höger istället för från vänster så som man läser t ex arabiska.

Tips: Håll upp boken och peka på framsidan samtidigt som du säger det. Öppna boken och titta på innehållsförteckningen. Visa på rubrik och sidnummer och visa var i boken de finns. Använd fingret och peka var du läser när du läser högt.

Svårigheter att tolka en texts layout

Att se och förstå användningen av rubrik, styckeindelning, kursiv/understruken/fetad text, stor bokstav vid namn etc.

Tips: Dela ut papper/böcker och gå igenom tillsammans hur texten är uppbyggd. Det räcker med att peka på rubriken och läsa den högt för att sedan läsa instruktionen. Obs! Många kortutbildade missar att läsa instruktionen vilket är avgörande för hela uppgiften!

Svårigheter att tolka tabeller och diagram

Tabeller och diagram kräver mycket tid för att förstå och tolka.

Tips: Om deltagarna har barn i skolan kan du be dem ta med ta med sig någon tabell eller/och ett diagram och gå igenom. Det är många moment där du både ska förstå förkortningar och ämnen, förstå tiden samt vilken läsriktning du ska ha. En almanacka är också ett bra redskap att använda sig av för att träna på en vanligt förekommande struktur i vardagslivet.

Svårigheter att se och själv skapa struktur i en text.

För ovana skribenter kan orden hamna lite överallt på papperet, utan någon tydlig struktur. Skriver man i skrivbok är det inte säkert att man bara bläddrar ett blad när sidan är full utan kanske flera, för att nästa gång ta en tom sida mitt i.

Tips: Visa tydligt exakt hur du vill att de ska göra de första gångerna. Gör du likadant varje gång, kommer de också göra det.

Exempel: diktamensförhör med 10 ord/meningar. Visa på tavlan hur du vill att de ska skriva för att inte få alla ord/meningar på samma rad.

Diktamen 2016-09-05 (rubrik)

- 1.
- 2.

Andra exempel på hur man kan hjälpa med struktur vid skrift:

- "Hålen till vänster" vid lösblad.
- Visa marginalerna och hur de är till för att hålla sig inom.
- Att skriva sin text *ovanpå raden*, inte med raden i mitten av bokstäverna.

Svårigheter att läsa mellan raderna

En van läsare kan tolka och analysera en text medan en ovan läsare behöver hjälp att använda de ledtrådar texter ger.

Exempel på läsförståelse:

”Anna har ont i ryggen och fötterna. Hon har haft kunder hela dagen, både barn och vuxna. Alla vill bli fina innan jul. Hon torkar händerna och tar fram sax och kam för sista gången idag.”

Vad jobbar Anna som?

Tips: Träna korta meningar och texter med abstrakt innehåll och ställ ledande frågor för att gemensamt komma fram till vad som menas. Ett bra sätt är att träna känslor. Hur känns det när man är arg? Hjärtat slår snabbt, spända muskler, knutna händer, rynkade ögonbryn... etc. Visa med kroppen och skriv på tavlan. Tillsammans får ni flera fraser att använda i en text utan att skriva ordet ”arg”!

Svårigheter att använda lexikon

Även om personen kan läsa (alltså uttala orden) ger lexikon mycket information, både grammatisk och om ordens betydelse, som personen inte säkert förstår. Samma ord har dessutom flera betydelser, beroende på vilket sammanhang det står i.

Vilken förklaring passar i just den mening du läser? Exempel:

var (ett frågeord/preteritum av vara/vätska från sår)

vad (ett frågeord/en kroppsdel/att slå vad om något)

Tips: Titta i ett lexikon tillsammans eller kopiera en sida ur ett lexikon och dela ut. Titta framför allt på de olika exempelmeningarna som ordet kan användas i och uppmärksamma deras (olika) betydelse.

Studieplan för Vardagssvenska

Förkunskaper

Inga

Cirkelns längd

40 studietimmar à 45 minuter

Studiematerial

Väljs utifrån deltagarnas behov och förutsättningar. Studiematerialet bör vara avsett för svenska som andraspråk.

Cirkelns mål

Man ska lära sig grunderna i svenska språket så att man kan göra sig förstådd och förstå andra i olika vardagssituationer, till exempel kontakter med Arbetsförmedlingen eller skolan, när man hälsar på någon, handlar, ger och ber om enkla upplysningar.

Innehåll

- **Tala:**
  - Enkla modeller för att presentera sig, hälsa etc.
  - Be om information.
  - Prata om sig själv – familj, fritid, studier och arbete.
  - Enkla modeller för att berätta och fråga om vardagen nu och då, enkla modeller för att göra inköp.
  - Enkla modeller för att planera aktiviteter.
- **Höra:**
  - Öva att förstå enkel, naturligt talad svenska.
- **Uttal:**
  - Betoning, långa vokaler och konsonanter och intonation.
  - Vokal- och konsonantljud.
  - Reduktion och assimilationer.
  - Känna till några av skillnaderna mellan tal- och skriftspråk.
- **Läsa:**
  - Enkla dialoger och texter.
- **Skriva:**
  - Berätta om sig själv med enkla ord.
- **Grammatik:**
  - Grundläggande grammatik utifrån deltagarnas behov och förutsättningar.

Arbetsätt

Vardagssvenska ska underlätta för deltagarna att senare studera svenska för invandrare (sfi) genom att:

- Cirkeln arbetar med alla språkfärdigheter – tala, läsa, höra och skriva.
- Fokus ligger på muntlig kommunikation.
- Lärandet sker på svenska.
- Deltagarna förväntas studera hemma mellan träffarna.

Nivågruppering

Gruppens sammansättning påverkar studiecirkelns innehåll och arbetsätt. Homogena grupper underlättar cirkelns arbete. En nivågruppering bör därför göras där det är praktiskt möjligt. En enkel intervju kan göra det lättare att skapa grupper. Man kan då utgå ifrån följande:

- Läs- och skrivsvårigheter.
- Skolbakgrund; antal år i skola. Grundskola, gymnasium, universitet/högskola eller annan utbildning.
- Förkunskaper i svenska; läst eller övat på egen hand eller gått en kurs/cirkel tidigare.

Framstegsbedömning

Ledaren följer kontinuerligt deltagarnas språkutveckling och hjälper dem att med olika former av självvärdering se sina steg mot målet.

Vardagsvenska

Checklista för framstegsbedömning vid avslutad studiecirkel enligt studieplan

Tala

Cirkeldeltagaren kan på enkel svenska:

- hälsa och presentera sig själv
- berätta om sig själv, sin familj, sin fritid, sina studier
- be om information
- berätta och ställa frågor om sin vardag i nutid och i dåtid
- berätta om planerade aktiviteter (framtid)

Höra

Cirkeldeltagaren kan:

- förstå enkel och naturligt talad svenska om vardagliga saker

Uttal

Cirkeldeltagaren kan:

- betoning, långa vokaler och konsonanter och intonation
- vokal- och konsonantljud
- några av skillnaderna mellan tal- och skriftspråk, till exempel **reduktioner** (vi skriver till exempel *aldrig* och *staden*, men säger [allri] och [stan]) och **assimilationer** (ljud som rs, rt smälter ihop till ett ljud både i ord som *kurs* och *kort* och över ordgränser som i *det harsnöt*)

Läsa

Cirkeldeltagaren kan läsa:

- enkla dialoger och texter om vardagliga saker

Skriva

Cirkeldeltagaren kan:

- skriva en enkel kort text om sig själv och sin vardag

Grammatik

Cirkeldeltagaren har kunskap om den primära basgrammatiken såsom:

- substantiv i singular och plural och bestämdhet
- personliga pronomen i subjekts- och objektsform samt possessiva pronomen
- adjektivböjning i obestämd form
- ordföljd i huvudsatser
- presens, preteritum och futurum

Anmälninglista för cirkel i Vardagssvenska/ Svenska från dag 1

Anmälan om studieverksamhet för Asylsökande

Språkkurser/samhällsinformation

Plats/Lokal		Medlemsorg/Samverkanspart	
Gruppenamn	Startdatum	Dag och tid	
Huvudledare		Personnummer	Telefon
Adress		E-post	

Ledare	Personnummer	Telefon
Adress	E-post	

Svenska från dag ett Vardagssvenska

Minst 50 % av deltagarna är: 13-24 år 25-65 år över 65 år

Deltagare

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Skickas till ditt Bildakontor, kontaktuppgifter se Bilda.nu

Sida 1(2)

* Kvinna eller man

ABO: Asylboende/Anläggningsboende

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Namn	K/M* ☐ / ☐	LMA/Samordnings-nummer
Adress (ABO ☐)		Födelsedata/Personnummer
E-post		Telefon

* Kvinna eller man

Skickas till ditt Bildakontor, kontaktuppgifter se Bilda.nu

Sida 2(2)

* Kvinna eller man

ABO: Asylboende/Anläggningsboende

Uttal

Uttal består av vokaler, konsonanter och prosodi. Prosodi handlar om melodi, betoning och rytm.

Vokaler

Vokaler kan uttalas antingen långt eller kort. Jämför glas och glass. När man undervisar i svenska som andraspråk är det lämpligt att fokusera på det långa ljudet i ett ord, dvs lång vokal eller lång konsonant. Jämför uttalet glas och glass igen och lägg märke till att i glas är a ett långt ett ljud och i glass är s ett långt ljud. Markera med ett streck under enbart det långa ljudet. Ibland kan vi vila på konsonanten till exempel landa, ibland måste vi göra en liten aktiv paus innan vi uttalar den t ex pappa [pa-ppa].

Svenskans vokaler är:

aouå (bakre vokaler, det vill säga de uttalas i bakre delen av munnen)

eyäö (främre vokaler, det vill säga de uttalas i främre delen av munnen)

Uppdelningen mellan främre och bakre vokaler är bra att känna till eftersom de påverkar uttalet för bokstäverna G, K och SK (se nedan).

Ta fram speglar (eller använd kamerafunktionen i era smartphones) och titta på din mun när du uttalar de olika vokalerna. Hur ser munnen ut? Känn också efter var i munnen ljudet finns och var tungan placerar sig.

Oo	
stol	ost
rot	rott
bot	bott

Åå		Obs! Ett ljud men två bokstäver! Ibland stavar man å-ljudet med o.	
kål	kol	tång	kopp
nål		noll	
ås		oss	

Aa	Obs! -m och -n uttalar man oftast som lång konsonant: <i>kam, han, kan</i>
glas	glass
mal	mall
dam	damm

Uu	
hus	buss
brun	brunn
bus	buss

li	
bil	fisk
vis	viss
vin	vinn

Ee	
brev	eld
vet	vett
fet	fett

Ää	Obs! -ä framför lång konsonant uttalas ofta likadant som -e framför lång konsonant, om det inte finns -r direkt efter vokalen.
nät	nätt
säl	säll
väg	vägg

E och Ä framför R

bära	berg
gärna	färg
lärare	verk

Yy

tyg	rygg
nys	nyss
syl	syll

Öö

bröd	dörr
lön	lönn
mös	möss

Konsonanter

G, K och SK framför vokaler

G framför **O Å A U** uttalas som [g]

G + O god

G + Å går

G + A gata

G + U gul

G framför **I E Ä Y Ö** uttalas som [j]

G + I gillar

G + E ger

G + Ä gärna

G + Y gymnastik

G + Ö gör

K framför **O Å A U** uttalas som [k]

K + O kommer

K + Å kål

K + A katt

K + U kusin

K framför **I E Ä Y Ö** uttalas som [tj] (tjugo, 20)

K + I kilometer

K + E kemi

K + Ä känner

K + Y kyss

K + Ö kött

SK framför **O Å A U** uttalas som [sk]

SK + O skola

SK + Å skål

SK + A ska

SK + U skulle

SK framför **I E Ä Y Ö** uttalas som [sj] (sju, 7)

SK + I skiner

SK + E sked

SK + Ä skär

SK + Y skyndar

SK + Ö skön

Hur påverkar dialekter uttalet? Jämför t ex skånskan och västerbottenmål.

Reduktioner och assimilationer

En del konsonanter smälter ihop med varandra, andra försvinner helt. **Reduktion** betyder att vi inte alltid uttalar alla bokstäver i ett ord.

Exempel:

aldrig [allri]

staden [stan]

sedan [sen]

Assimilation betyder att två eller flera bokstäver smälter ihop till ett ljud.

Exempel:

r+s kors

r+t kort

r+d mård

Ljuden kan också gå över ordgränser som i "Det harsnöat".

Kan ni hitta fler ord eller meningar som innehåller reduktioner och assimilationer?

Prosodi

Prosodi handlar om språkets rytm och melodi. Specifikt för det svenska språket är kontrasten mellan långa och korta stavelser, att man förlänger ett ljud. Det är detta som ger den svenska rytmen. En del språk har ingen betoning alls (till exempel thailändska och arabiska) och andra har betoning på en viss stavelse (till exempel franska, spanska, finska).

Betoningen i svenska får vi genom att förlänga ett ljud. Det är viktigt att överdriva och verkligen vila på ljudet för att andraspråkselever ska uppfatta detta. Du kan till exempel använda dig av ett gummiband som du drar långsamt isär samtidigt som du vilar på ljudet.

Varje ord har sin speciella betoning beroende på dess ursprung. I en fras har bara de betydelsebärande orden betoning vilka oftast är substantiv, adjektiv och verb samt partiklar (hoppa upp, titta ned). Småord som pronomen, prepositioner, ordet "inte" kan vara betonade beroende på vad man vill få fram, men är det oftast inte.

Långa och korta ljud

I läromedel finns ibland olika sätt att visa betoning. Det kan vara förvirrande för en andraspråksinlärare att förstå systemet med kort/lång vokal med prickar och streck under enbart vokaler.

Exempel: väggen vägen

En prick som ska visa att vokalen är kort, visar bara ett av flera korta ljud i ordet. Strecket visar i stället ordets enda långa ljud, vilket är lättare att höra för en andraspråksinlärare. Så använd streck för långt ljud och undvik prickar.

Exempel: väggen vägen

Öva på var betoning ligger i följande ord och meningar! Diskutera olika möjligheter av betoning.

gurka

potatis

konsonant

pipa

fotboll

fotbollsspelare

Fortsätt med att öva på era egna namn!

De äter frukost.

De äter inte frukost, de äter middag.

Han köper en vit tröja.

Hon stiger på bussen.

Grammatik

Substantiv i singular och plural

Substantivet har en obestämd artikel, **en** eller **ett**. Det finns ingen regel för när vi använder det ena eller andra, men ca 80 % är **en**-ord. När vi kan säga en eller ett framför substantivet, säger vi att ordet står i obestämd form.

en kopp   **ett** hus
en apa   **ett** äpple

Vi kan använda substantivet i bestämd form, då sätter man artikeln längst bak istället.

kopp**en**   hus**et**
 ap**an**   äpp**let**

en-ord som slutar på konsonant	kopp	+en	kopp en
en-ord som slutar på vokal	apa	+n	ap an
ett-ord som slutar på konsonant	hus	+et	hus et
ett-ord som slutar på vokal	äpple	+t	äpp let

Obestämd form används när vi pratar om något allmänt, okänt, eller nämner det för första gången. **Bestämd form** använder vi menar en specifik sak, något välkänt, något det bara finns en av eller när vi fortsätter att berätta om något vi redan nämnt som obestämt.

Exempel:

*Det var en gång **en katt**. **Katten** hette Gustav. (Första gången något nämns är det obestämd form. Därefter bestämd form alternativt ett pronomen han/hon/den.)*

Plural bildas på fem olika sätt. Huvudregeln är att en-ord oftast får -or, -ar eller -er medan ett-ord får -n eller ingen ändelse. Plural har också obestämd och bestämd form.

en blomma	många blom or	de blom orna
en bil	många bil ar	de bil arna
en polis	många polis er	de polis erna
ett äpple	många äpp l n	de äpp l na
ett bord	många bord	de bord en

Hitta på en kort saga, eller början på en saga, där ni använder er av både obestämd och bestämd form på substantiven. Stryk under substantiven. Hur har ni använt obestämd och bestämd form? Reflektera över er text!

Pronomen

Personliga pronomen har två former; subjektform och objektform. Han, hon, den, det, de och deras objektformer står istället för ett substantiv i en text.

Subjektform	Objektform
jag	mig
du	dig
han	honom
hon	henne
den	den
det	det
man	en
vi	oss
ni	er
de	dem

Hon tittar på honom. Han tittar på henne.

subj.   obj.   subj.   obj.

De lär dem svenska.

subj.   obj.

Possessiva pronomen berättar vem eller vad som äger eller har något. Dessa böjs efter det ord de står tillsammans med. Exempel: **en** katt – **min** katt, **ett** bord – **mitt** bord, flera **blommor** – **mina** blommor.

	en	ett	plural
jag	min	mitt	mina
du	Din	ditt	dina
han	hans	hans	hans
hon	hennes	hennes	hennes
den	dess	dess	dess
det	dess	dess	dess
man	ens	ens	ens
vi	vår	vårt	våra
ni	Er	ert	era
de	deras	deras	deras

Hitta på egna meningar där ni använder både subjekt- och objektform av olika pronomen!

Adjektivböjning i obestämd form

Adjektiv beskriver och ger information om substantiv och pronomen. Adjektivet böjs efter det/de substantiv eller pronomen som de beskriver.

en-ord	ett-ord	plural
En vacker blomma.	Ett vackert bord.	Många vackra tavlor.
Blomman är vacker .	Bordet är vackert .	Tavlorna är vackra .

Vad ser du på bilden? Beskriv bilden muntligt med hjälp av adjektiv. Skriv sedan några meningar till bilden.

Skriv adjektivet i rätt form. Välj bland orden i rutan!

stark	tjock	varm	stor	prickig
rik	ren	mörk	hög	

En _____ kvinna.

Ett _____ barn.

Några _____ träd.

En _____ kastrull.

Ett _____ rum.

Några _____ tröjor.

En _____ kung.

Ett _____ hus.

Några _____ bullar.

Ordföljd i huvudsatser (påståenden och frågor)

En huvudsats kan antingen vara ett påstående eller en fråga och kan stå ensam. En huvudsats måste ha **subjekt** och **verb**, men fler satsdelar kan finnas med. Subjektet och första verbet står alltid tillsammans i en huvudsats men kan byta plats med varandra.

Rak ordföljd: subjekt+första verbet

Han börjar klockan åtta.

Omvänd ordföljd: första verbet+subjektet

Klockan åtta **börjar han**.

I många språk kan samma ordföljd betyda både påstående och fråga beroende av hur man uttalar meningen. I svenskan byter vi istället plats på verb och subjekt.

Exempel: **Du är** glad. **Är du** glad?

Skriv påståenden.

Sätt **verbet** inom parentes **på rätt plats** och skriv hela meningen. Sluta med **punkt**. Lägg märke till att första verbet alltid står på andra plats i meningen utom i ja/nej-frågor!

1. Det onsdag (är) _____
2. Vi klockan åtta (börjar) _____
3. Läraren Cecilia (heter) _____
4. Nu hon (kommer) _____

Påstående eller fråga? . eller ?

Läs meningarna. Skriv punkt eller frågetecken efter.

Exempel:

Var bor du? Erik är 25 år.

a) Är Ulla gift	b) Han heter Mats	c) Hon bor i Sverige
d) De har tre barn	e) Talar han somaliska	f) När börjar vi

Skriv ja/nej – frågor

"Huller-om-buller"-meningar. Ordna orden så att det blir **frågor**. Börja med **stor bokstav** och sätt ett **frågetecken** i slutet.

- a) Anna/kommer/från/Norge _____
- b) i Ystad/han/bor _____
- c) gift/är/han _____

Verb

Presens och preteritum

Verb beskriver vad någon eller något gör eller vad som händer. Genom att böja verbet kan man uttrycka olika tid och tidsrelationer. Man pratar om NU-tid eller DÅ-tid.

NU-tid:

Ahmed **lagar** mat. Han **har handlat**. Han **ska äta**.

DÅ-tid:

Samira **lagade** mat igår kväll. Hon **hade jobbat**. Hon **skulle äta**.

Presens betyder det som händer nu (*det regnar*) eller det som brukar hända regelbundet (*det regnar alltid i november*). Preteritum är det som hände tidigare vid en känd tidpunkt (*det regnade igår*). Perfekt använder vi när tiden är ointressant eller vid en tid som inte är slut (*jag har ätit idag*).

De viktigaste hjälpverben med åtföljande verb i infinitiv

Vi delar in verben i huvudverb (som kan stå ensamma i en sats) och hjälpverb (som står framför andra verb). Exempel på hjälpverb är kan, vill, får, ska, bör, måste. Dessa markerar tid och kan stå i imperativ, presens eller preteritum. Efter hjälp verbet står alla verb i infinitiv.

Exempel: Du **ska promenera** varje dag. Jag **kan köra** bil. Jag **vill åka** till skolan.

Användningen av tempus är bra att träna tidigt eftersom det är avgörande för förståelsen när vi kommunicerar med varandra. Genom "rundor" med fokusföremål kan man enkelt öva detta. Lägg gärna in frågan "Vad gör du en vanlig dag?" respektive "Vad gjorde du igår?" för att träna ordföljd samtidigt!

Träna presens:

Berätta för varandra vad ni **gör** en vanlig dag! "Vad gör du en vanlig dag?"

Träna preteritum:

Berätta för varandra vad ni **gjorde** igår! "Vad gjorde du igår?"

Träna futurum med hjälp verbet "ska":

Berätta för varandra vad ni ska göra imorgon! "Vad ska du göra imorgon?"

Preteritumleken (eller futurumleken)

Om deltagarna nu börjar kunna några verb och deras olika böjning kan den här övningen vara ett roligt inslag för att repetera verb i dåtid (eller framtid om man väljer det). Man kan också passa på att öva omvänd ordföljd genom att börja med tidsformen. Man övar också på att lyssna och behålla fokus.

Alla står upp vid sina stolar. Ge ett exempel – gärna lite absurt så att det är lätt att förstå att det nu är fantasi som gäller.

Exempel: *Vad gjorde du igår?
Igår ringde jag till Barack Obama.*

*Vad ska du göra i kväll?
I kväll ska jag flyga till månen.*

Alla ska nu i tur och ordning säga vad man gjorde igår med ett verb i preteritumform.

Formen ska vara rätt och man får inte använda ett verb mer än en gång.

När det blir "fel" får man sätta sig ner och därmed är man ute ur leken, men man kan hjälpa till med att komma ihåg vilka verb som använts.

Detta är en lek som passar bäst om man känner varandra ganska väl i gruppen.

Praktiska övningar

Dictogloss

Den här övningen är både bra för att introducera en ny text och för inläring av meningsbyggnad. Du bestämmer själv i vilket syfte du vill använda den. Övning kan med fördel göras i grupp för att låta deltagarna diskutera och resonera om språket tillsammans, det är en bra metod för inläring. Övning kan också göras enskilt som variation.

1. Välj en kort text på anpassad nivå för din grupp.
2. Dela in gruppen i par eller grupp om 3–4 personer.
3. Informera deltagarna om hur det går till. Se till att alla har papper och penna.
4. Uppmana deltagarna att lyssna och försöka komma ihåg. De får inte skriva något än.
5. Läs texten i normaltempo 3–4 gånger.
6. Låt varje par/grupp diskutera vad de minns och tillsammans skriva ner texten.
7. Låt varje par/grupp läsa upp vad de skrivit ned. (Detta kan hoppas över om det inte känns lämpligt!)
8. Dela ut den rätta texten och låt deltagarna se och diskutera vad som blivit rätt respektive fel. Be dem titta extra på om de fått med stor bokstav och skiljetecken på rätt ställe!

Springdiktamen

Den här övningen övar studieteknik på ett roligt och lättsamt sätt. Det blir ofta mycket skratt men kan även trigga en del tävlingsinstinkt... Var förberedd på att allt kan hända!

1. Välj en text med 2–4 stycken och 2–3 korta meningar i varje. Ta en från boken eller skriv en egen så att det passar målgruppens nivå.
2. Skriv ut/kopiera upp texten på lappar med minst teckenstorlek 14.
3. Sätt upp lika många lappar som du gör parindelningar. Sätt lapparna på samma avstånd från ert klassrum, men med tillräckligt långt avstånd från varandra så att man kan stå och titta utan att vara i vägen för varandra.
4. Dela in gruppen i par. Be dem bestämma en sekreterare och en "springare".
5. Förklara övningen: Springaren ska ta sig till en diktamenslapp och memorera så mycket som möjligt och sedan springa tillbaka till klassrummet och återberätta ordagrant för sekreteraren. När sekreteraren skrivit ned det springaren sagt, återvänder springaren för att memorera nästa del i texten, osv. När texten är klar sätter sig båda ned och tittar igenom hela texten. Be dem titta extra på om de fått med stor bokstav och skiljetecken på rätt plats!
6. När alla är klara kan de hämta sin lapp utanför rummet och kontrollera/rätta.

Sätt ihop meningar

Använd samma text som ni arbetat med i boken eller välj en som har en tydlig början, mitten och slut. Se förslag nedan. Kopiera upp texten så det räcker till alla par i gruppen.

Beroende på nivå kan ni läsa texten några gånger först och se så att alla förstår orden. Om du vet att gruppen förstår texten kan du hoppa över det.

Klipp isär texten i fyra meningar. Blanda och låt dem sedan i par försöka lista ut i vilken ordning de ska vara.

Samma text kan man sedan bygga på med fler meningar och göra på samma sätt.

Han vaknar klockan sju.

Han äter frukost.

Han borstar tänderna, rakar sig och klär på sig.

Han springer till bussen.

Instruktion med uppmaningar

Förutom att vara en *rolig* och *interaktiv* övning tränas här *verb i imperativ*. Verben kan sedan, beroende på målgrupp, användas som diktagen, slå upp och översätta, ta reda på nutidsformen (presens) och dåtidensform (preteritum) och sedan skriva egna meningar.

Till alla:

Stå upp!

Säg "Hej" till dina kompisar!

Ropa "Hej" till din lärare/ledare!

Gå till bokhyllan!

Peka på klockan!

Rör vid gardinen!

Till individ:

Öppna dörren!

Stäng dörren!

Öppna fönstret!

Stäng fönstret!

Vattna blomman! (Om det finns en vattenkanna och en blomma)

Till alla (om man känner varandra väl i gruppen):

Skratta!

Gråt!

Dansa!

Hoppa!

Skaka!

Le!

Använda bilder

Om du har möjlighet att fotografera och skriva ut är det en stor fördel. Då kan ni fota det ni för tillfället jobbar med (mobilkamera är bra!) och sedan nästa gång återkoppla genom att parvis beskriva de utskrivna bilderna för varandra. Så här kan man till exempel jobba:

Ni jobbar med ord och fraser i klassrummet. Samla ihop några substantiv som ni tränat namnet på och ta en bild. Till nästa gång skriver du ut bilderna och låter halva gruppen få ena bilden och halva gruppen den andra bilden. Para ihop deltagarna och låt dem sedan få berätta vad de ser på sina respektive bilder.

Exempel:

- A: – Vad ser du på din bild?
- B: – Det ligger en hålslagare till vänster och en pärm till höger. Mellan hålslagaren och pärmen ligger en linjal, ett suddgummi och en kalender. Vad ser du på din bild?
- A: – Det ligger två böcker bredvid varandra. På ena boken ligger två pennor och en skrivbok.

Exempel:

- A: – Vad ser du på din bild?
- B: – Jag ser en hålslagare, en linjal, ett suddgummi, en kalender och en pärm. Vad ser du på din bild?
- A: – Jag ser två böcker, två pennor och en skrivbok.

Kalender

För att träna *ordningstal* och *datum* kan du använda dig av en kalender. Det finns flera sätt att jobba på. Du kan till exempel göra en egen kalender med hjälp av datorn där du tar med de månader som ni träffas i gruppen. Då blir det verklighetsnära och deltagarna får användning av den direkt. Tillsammans kan ni titta på dagens datum, skriva in viktiga tider för gruppen etc. Kom ihåg att det beroende på skolbakgrund inte är självklart att alla har använt en kalender tidigare. Om så är fallet behöver du introducera veckans dagar och årets månader men också träna på hur man "läser" en kalender.

I förslaget nedan behöver du en väggcalmanacka där man drar bort en dag i taget (den klassiska skolvarianten). Dra bort alla årets dagar som redan varit fram till första dagen ni använder den. Lägg alla bladen i en burk.

Att tänka på

Börja alltid med siffror innan du går över till ordningstal. När deltagarna kan siffrorna 1–31 är det lämpligt att börja prata om ordningstal och datum.

Skriv frågan "Vilket datum är det?" på tavlan och träna på uttal och förståelse.
Var finns de långa ljuden?
Vilka bokstäver försvinner vid uttalet?

Ta en lapp ur burken och visa hur man ska göra. Säg svaret och skriv det sedan på tavlan. Exempel: **Det är tisdagen sjätte juni 2016.**

Låt burken gå runt och hjälp deltagarna att svara på samma sätt med det datum de drar upp. För att hjälpa till kan man peka på det skrivna svaret på tavlan och sudda bort de ord som man måste byta. Exempel:

Det är _____ den _____
2016.

Uppmärksamma dem på att vissa dagar har röda siffror och vad det betyder.

